

Ha a balta véres lehetett, de már le lett mosva, nyelét a baltafejből ki kell húzni, mert a mosás dacára, a nyélen még mindig maradhatott némi vér.

Kardoknál a hüvely faszilánkjait kell kiszedni és megvizsgálni, mert a véresen hüvelyébe rejtett kard azt okvetlen bevérezte.

III. Tanúk kikérdezése.

1. A tanúkról.

A B. P. 192. §-a szerint tanúkul ki kell hallgatni mindazokat, akikről fel lehet tenni, hogy a bűncselekményről, a tényállásról, terhelt bűnösségéről vagy ártatlanságáról és általában a bűnvádi eljárásra nézve fontossággal bíró tényköriülményekről tudomással bírnak. Nem elegendő tehát, ha csak azokat a tanúkat kérdezzük ki, akiket a gyanúsított, vagy a sértett bejelentés kihallgatásukat kéri, hanem magunknak is utána kell gondolnunk, hogy ki tudhat a dologról. A terhelt és a sértett rendszerint olyan tanúkat fog bejelenteni, aki egyiknek vagy másiknak a pártját fogja, de sokszor a leghasznavehetőbb tanúk olyanok lesznek, akikre egyik se gondolt. Köztudomású dolog, hogy tanúskodni vidéki ember nem igen szeret, mert a bíróság székhelyére való utazás sok munkamulasztás, időpazarlás és költséggel jár, miket a bíróság csak szükösen térít meg, másrészt, mivel sok tanú fél annak a bosszújától, akinek hátrányára tanúskodnia kellene. Ez oknál fogva ne igen várjuk azt, hogy valaki tanúként önmagától fog jelentkezni, hanem magunknak kell őket felfedeznünk és tanúként kikérdeznünk. A bejelentett tanú a bíróság előtt köteles tanúskodni. Mindezeknél fogva célszerű, ha utána gondolunk, hogy hol és mikor történt az eset és így reá jutunk, hogy akkor és azon a helyen ki fordulhatott meg. Ilyenek azok az egyének, akik a

nap bizonyos órájában bizonyos helyen naponta megfordulnak, p. o. városi helyen a nap ugyanazon órájában hivatalba siető s onnan jövő hivatalnokok, a levélhordó, az ujságkihordó, süteménykihordó, házaló, vidéki helyen a postás, a falvakról a gyárba menő vagy a gyárakból a közeli falvakba hazatérő munkások, egyes napokon a közlekedő vásárosok, a földjükön dolgozó földművesek, a mezőőr és erdőőr, a pásztor és gulyás, az őrző gyermekek stb. Ugyanígy azok, akik napközben foglalkozásuk folytán ráérnek az utcákon s az utakon megforduló embereket megfigyelni: a korcsmárosok, vámszedők, éjjeli őrök, városokban a hordárok, bérkocsisok stb.

Sokszor a napi sajtót is eredménynyel lehet felhasználni; ha az ujságokban közzétesszük a történeteket, lesznek egyének, akik egy és másról tudnak és jelentkeznek. Ezzel azonban vigyázni kell, mert ha p. o. a tettes is olvassa, hogy őt gyanúsítják és megtudja, hogy merre keresik, tudni fogja, hogy merre kell menekülnie, hogy el ne fogják. Az ujságoknak hasznát lehet venni akkor is, ha ujság közli valamely bűneset hírét és a szerkesztőségben megtudhatjuk, hogy ki közölte.

A nyomozó gyakran jó hasznát veheti a besúgóknak. Ezek többnyire olyan egyének, akik maguk is vagy büntetve voltak, vagy okuk van a törvény embereitől félni, avagy kisebb szivességek vagy jutalom fejében nyomra vezetik a nyomozót. Cigányok elleni nyomozásoknál különösen jó szolgálatot tesz, ha olyan cigányra teszünk szert, akiben van hajlandóság a többit elárulni. Az olyan tolvaj, aki a többivel összeveszett, vagy akit az orgazda megcsalt, szintén elárulja néha a többit. Az ilyen egyénekre szükségünk van, az tagadhatatlan, mert a gonosztevők járását ők ismerik legjobban, de igen természetesen, velök csak úgy lehet és szabad dolgozni, ha őket meg nem nevezzük, már azért sem, mert az illető maga is

fél a többitől, hogy bosszút állnak rajta. Vigyázni kell azonban arra, hogy sokszor az ilyen egyénnél csak ürügyet képez azon ajánlat, hogy nyomra vezeti a hatóság embereit, mert ép ellenkezőleg: félrevezeti őket, hogy társai biztonságban dolgozzanak vagy elmenekülhessenek. Jól mondja egy német író, hogy az ilyen emberrel úgy kell bánni, mint a pióccával: folyton cserélni kell őket, s ha használtuk, el kell dobni! A besúgónak pénzt is kell ígérni; a kiállításba helyezett összeget a belügyminiszterium folyósítja.

Jó besúgók lehetnek a községben letelepedett nyugdíjas csendőrök és rendőrök is, kik a megszokott törvénytiszteletből segítőtársaink lesznek a büntett kiderítésében.

Ugyaníly szolgálatot tehetnek a prostituált nők is, akik büntettekkel gyakran jönnek érintkezésbe, sokszor büntársak is és akik bosszúból, irigységből vagy féltékenységből egyik-másikat elárulják.

2. Néhány törvényes szabályról.

Azokat a törvényes szabályokat, amelyek szerint a tanúk kikérdezése foganatosítandó, a B. P. XIII. fejezete (192—216. §§.) tartalmazza. Ezek a szakaszok magukban véve elég egyszerűek ahhoz, hogy ehelyütt nem kell tartalmukat fejtegetni. Csak egynehány körülményre kell felhivnunk a nyomozók figyelmét.

A B. P.-nak ezek a szakaszai, amelyek sokszor szószerint alkalmazva eléggé megnehezítik számunkra az igazság kiderítését, arra az esetre szólnak, mikor már a bünvádi eljárás megindult és alakoszerű tanukihallgatásokat foganatosítunk. De p. o. a tanúságtétel akadályaira és a mentségekre vonatkozó 204—209. §-ok nem szólhatnak arra az esetre, mikor a nyomozó megjelenik a helyszínén, mondjuk egy feltalált hullánál vagy felgyújtott háznál. Aki

ilyenkor feleletet ad a kérdéseinkre, azt egész bátran megkérdezhetjük. Jó szóval, udvarias fellépéssel elérhetjük, hogy olyan is nyilatkozik, akinek tán joga volna a vallomást megtagadni. Kényszeríteni természetesen az ilyen egyéneket nem szabad s ha az illető maga azzal áll elő, hogy nem akar vallani, ne is kérdezzük.

A B. P. 203. §-ára vonatkozólag: ha az ország határához közel levő járőr előtt az osztrák állampolgár hajlandó megjelenni, egész bátran kihallgathatjuk. Ezek többnyire hajlandók is ezt megtenni. Egy nyomozás alkalmával a szomszéd osztrák csendőrparancsnok nagyon szívesen belement abba, hogy az osztrák tanukat átküldte a magyar őrs-székhelyre, ahol a mi őrsparancsnokunk kikérdezte őket. Más államban vagy Amerikában lakó tanut csak a bíróság haligathat ki megkeresés útján.

A B. P. 205. §. 1. pontjához megjegyezzük, hogy az a vadházásokra, törvénytelen szülőkre és gyermekekre nem vonatkozik: ezek kötelesek vallani.

A 205. §. 2. pontja: igen célszerű, ha előbb magát a gyanúsítottat kérdezzük meg s írást veszünk tőle, hogy az orvost, bábát, ügyvédet stb. felmenti a titoktartás alól és ha ez megvan, elmegyünk az orvoshoz s bábához, de mindenesetre vigyázzunk, hogy ezek egymással ne érintkezhessenek.

A kikérdezésnél pontosan tartsuk be a B. P. 210. §-ának 3. bek. foglalt általános kérdéseket. Jegyezzük meg a következőket. Férjes nőnél a férjezett nevét és a leánykori nevét is kérdezzük meg és írjuk be, mert a rokoni viszony sokszor csak így derül ki. A tanu életkoránál ne csak azt kérdezzük, hogy hány éves, hanem mikor született; ha a tanu nem látszik többnek 14 évesnél (l. B. P. 221. §. 3. p.), szerezzük be bélyegmentes születési anyakönyvi kivonatát. A lakóhelynél írjuk be a házszámot, mert ugyanegy faluban több azonos nevű ember lehet. A törvénynek

azt a szavát, hogy „a terhelthez és az ügyben egyéb-ként érdekelthez való viszonyát“ úgy kell érteni, hogy nem rokona-e a terheltnek, sértettnek vagy károsnak, nem áll-e vagy nem állott-e ezek szolgálataiban. Afféle kérdések, hogy áll-e vele haragban, perben, ellenségeskedésben, feleslegese: ez úgylis kiderül a részletes kihallgatás során. Ha a tanu feltűnő szellemi vagy testi hibában szenved, hülye, vak, siket, ezt jegyezzük fel.

A tanut a törvény szerint (B. P. 210. §. 2. bek.) figyelmeztetni kell arra, hogy meg kell a vallomásra esküdni. A törvény szerint azonban a nyomozás alatt őt nem kell megeskütni és az emberek ma már ezt tudják; azért akad ember, aki a nyomozó előtt szándékosan nem mond igazat, gondolván, hogy úgy se kell megesküdni. Erre nézve azonban mindenekelőtt megjegyezzük, hogy az eskü nélküli hamis tanuzás nem is büntethető a Btk. 213. §-a szerint, mert ahhoz eskü is szükséges, azonban a jegyzőkönyvbe bemon-dott hamis vallomás mégis bűncselekmény; a Btk. 400. §-a szerint ugyanis: „aki szándékosan közremű-ködik arra, hogy valaki jogai vagy jogviszonyainak lényegére vonatkozó valótlan tények, körülmények vagy nyilatkozatok vezettessenek be a közokiratba: egy évig terjedhető fogházzal büntetendő“; miután a jegyzőkönyv ha rendőri hatóság vette fel „közokirat“, — aki oda valótlan nyilatkozatot vétet be: e §. sze-rint meg fog büntettetni. Figyelmeztessük azután a tanukat arra is, hogy aki valamit tud, de azt nem mondja meg, ép oly hamis tanu, mint az, aki hazu-dik. Sok ember ugyanis azt hiszi, hogy ha azt mondja, „nem tudok a dologról semmit“, az nem hamis tanu-ság. Pedig nyilvánvaló, hogy ha mégis tud róla, akkor hazudott fenti kijelentésével.

E figyelmeztetéseket mindig tegyük meg, bár őszintén mondva, sokat nem használnak. Ne eléged-jék meg azonban a lelkiismeretünk azzal, hogy figyel-

meztettük a tanut az igazmondásra, hanem iparkodjunk őt vizsgálni, fürkészni, s meggyőződni róla, hogy igazat mond-e?

Erre a lelki vizsgálódásra szolgálnak azok a tanácsok és megjegyzések, amelyeket az alábbiakban adunk.

3. A tanúk megfigyelése.

A tanúkra elmondhatjuk, hogy egymagukban a legkevesebbet érő bizonyítékok. Az a nyomozás, amelyben a bűncselekményt csupán csak tanúkkal tudjuk bizonyítani, rendszerint nem lesz eredményes az ítélőbiróság számára. Ezért kell a helyszinén található nyomokat s a bűnjeleket mindig különös gondossággal kutatni. De mindenesetre: a tanuvallomások értékkel csak úgy fognak birni, ha nem fogadjuk el szó nélkül, amit a tanu mond, hanem igyekszünk meg is győződni arról, hogy igaz-e, igaz lehet-e az, amit a tanu mond. A tanu két ok miatt nem mond igazat: vagy mert téved, s így nem tudja az igazat megmondani, vagy mert hazudik és nem akar igazat mondani.

Az előbbi eset, mikor a tanu téved, a nehezebb reánk nézve, mert ki kell tudakolni, hogy miben téved és miért téved? A hamis tanút azonban némi ügyességgel rendszerint rajta lehet érni a hazugságán.

Figyeljük meg a mindennapi életet: hányszor állítanak az emberek olyant, ami nem felel meg a valóságnak és mégis a legjobb tudomásuk szerint azt hiszik, hogy valót állítanak. Ha ugyanazt az eseményt, — nem valami bűncselekményt, hanem az élet valami közönséges eseményét, többen látták és meghallgatjuk, hogy egyik-másik hogyan meséli el, amit látott, észre fogjuk venni, hogy mindegyik máskép, sőt lényegesen máskép meséli azt el és a fontos körülményeket más és máskép adja elő.

Ennek az oka az, hogy amidőn az ember valamit

észrevesz, észlel, nem csak lát, hanem egyúttal rögtön a látottakból következtet is. Ezekben a következtetésekben van aztán a legtöbb tévedés és hiba. A következtetéseknel az ember rendszerint abból indul ki, amit megszokott. Ha p. o. éjjeli időben vidéken utazva valami fehérő négyszöget látunk emelkedni, minden további vizsgálódás nélkül azt következtetjük, hogy az a falusi ház fehérre meszelt fala; tegyük fel, hogy azon a tájon valami történt s mi egész gyanútlanul el fogjuk mondani, hogy a kérdéses dolog egy falusi ház közelében történt, pedig meglehet, hogy ott valami óriás vásznat feszítettek ki, vagy egy hirdetési táblát állítottak fel. Ha oda mentem és pontosan megnéztem volna, nem tévednék, de miután csak következtettem, olyant adhatok elő, ami teljesen hamis. Így vagyunk mindazokkal a dolgokkal, amiket megszoktunk látni, anélkül, hogy pontosan megnéznők azokat. Mikor látjuk az illető dolgot, már bizonyos képet szereztünk az eszméletünkben rólok, pedig meg sem néztük a dolog egyes részleteit. Aki dominót játszik, csak odapillant s látja, hogy 8-as, 10-es stb. van a kockán, pedig mind a 8, illetve 10 pontot nem nézte meg. Már most esküre kerül a dolog s az illető minden aggodalom nélkül meg fog esküdni, hogy mind a 8 pontot látta. Ilyesmik a tanuk feleleteinél nagyon gyakran megesnek, bár nem olyan egyszerűek mind ezek a példák, de a tévedések ép ily könnyen megesnek. Erről néhány példát iktatunk ide.

Egy vizsgálati ügyben kérdés tárgyát képezte, hogy egy csendőr, akit paraszt legények súlyosan bántalmaztak, oldalfegyverrel volt-e azon alkalommal ellátva, avagy nem. A tanuk egy része úgy vallott, hogy látta az oldalfegyvert, másrésze nem. A valóság az volt, hogy a csendőrnek nem volt oldalfegyvere, akik tehát azt vallották, hogy látták, nyilván azért tévedtek, mert a dolgot meg nem figyel-

ték és nem tudva csendőrt oldalfegyver nélkül elképzelni, azt mint megszokottat odaképzelték.

Verekedéseknél előfordul, hogy a sértett sörös üveggel kapott egy ütést a fejére, s a tanúk egy része azt vallja, hogy a tettes az üveget dobta, más tanúk ellenben úgy vallanak, hogy „az üveggel fejbe vágta“ a sértettet. Ilyenkor a tény az, hogy egyik se látta, mert a dolog igen gyorsan történt, de mikor a tettes felemelte az üveget, az egyik azt gondolta: „most dobja“ — a másik azt, hogy „most vág vele“ — s azután mindegyik azt hiszi, hogy a dolog úgy történt, amint ő előre várta.

Az, hogy ki mit lát és mire következtet, hogy tehát mit vesz észre, ismét függ az egyes emberek egyéni tulajdonságaitól; elsősorban attól, hogy épek-e, érzékei: jól lát-e, nem színvak-e? Függ továbbá attól, hogy milyen világosság mellett látta azt, amit elmond. A természettudósok szerint rendes szemmel azt, akit jól ismerünk és akinek feltűnő és könnyen felismerhető megjelenése van: 100—150 méterről meg lehet ismerni; ha nem ilyen szembetűnő az ember, akkor 40—80 méternyiről, ha pedig nem jól ismerjük, 25—30 méternyiről lehet megismerni. Akire a nap reásüt, jobban látjuk; a holdvilág mellett, a hold első negyedében 2—6 méterről, teliholdnál 7—10 méterről lehet felismerni azt, akit jól ismerünk.

Az ember jobban figyeli meg azt, amihez hozzászokott, amit megtanult megfigyelni. Ezért nem áll az, hogy a műveltebb ember megfigyelései pontosabbak. A paraszt ember az erdőn, mezőn történőket jobban megfigyeli, mint a még olyan művelt városi ember. A férfi beszélhet egy nővel és nem tudja, hogy milyen ruha volt a nőn; egy másik nő csak elmegy mellette és a csipkemintát is észreveszi.

A tanúk feleleteinek megítélésénél tehát a legelső nehézség az, hogy az emberi szem gyakran nem azt látja, a lélek nem azt veszi észre, ami előtte meg-

történt. Ugyanílyen nehézségek merülnek fel azonban az emberi emlékezettel, mikor arról van szó, hogy emlékezünk-e arra, amit láttunk? Tény, hogy minden ember és a legokosabb is felejt és bebizonyított igazság az, hogy a hibátlan és pontos emlékezés a kivétel, a természetes és rendes az, hogy az emlékezet hiányos. Próbáljuk meg egy bizonyos eset után egy hét múlva, majd hat hétre rá, majd három hónap múlva kikérdezni valakit, hogy azon alkalommal mit látott: mindig más és másképp fogja az esetet előadni, de mind a három alkalommal meg fog rá esküdni, hogy igazat mondott.

A tanút tehát a visszaemlékezésben segíteni kell. Ezt természetesen nem úgy értjük, hogy a tanunak elmondjuk, hogy ez és az történt s megkérdezzük, hogy az úgy volt-e? Ép ellenkezőleg: úgy sohasem szabad kérdezni, hogy a felelet a kérdésre „igen“ vagy „nem“ legyen; p. o. így nem szabad kérdezni: „látta-e, hogy a terhelt bottal a kezében a sértett után szaladt, mikor utól érte, megfogta, ruhájánál fogva földre rántotta s a bottal föbe verte“, — egy szóval a kérdéssel nem szabad a tanunak szájába rágni a feleletet.

A tanu emlékezetét azonban segíteni lehet mindezekelőtt avval, hogy az emlékező tehetségét teszszük próbára. A tanu p. o. azt állítja, hogy valami 50 lépésnyire történt; megkérdezzük tőle, mutasson egy 50 lépéses távolságot és ezt lemérjük. A tanu azt mondja, hogy valami félóráig tartott; kérdezzük meg, hogy mennyi ideig tartott, míg hazulról ide jött. Így próbát lehet tenni azzal is, aki azt állítja, hogy ő megismer mindenkit, akit az életben egyszer látott.

Segítjük a tanu emlékezetét azzal, hogy eszébe juttatunk olyan más eseményeket, amelyek ugyanakkor történtek, egy szóval „rájuttatjuk“ a tanut arra, amit tőle tudni akarunk. Ilyen p. o., hogy az eset hány nappal volt a vásár előtt vagy után, aratás,

szántás idején volt-e? A mellékkörülmények olykor eszébe juttatnak az embernek fontos körülményeket, amelyekre magától nem is gondolt.

Sokkal élénkebb azután az ember emlékező tehetősége, ha azon a helyen kérdezik meg, ahol az észleleteit szerezte, ahol látta, amit tőle kérdeznek. Nagyon gyakran megtörténik, hogy amire az ember otthon vagy a hivatalos szobában nem emlékezik, eszébe jut, ha a helyszínt látja. Ezért a tanukat lehetőleg mindig a helyszínen is kérdezzük ki.

A tanukat ugyan a községházán kell kikérdezni, de ezen úgy segíthetünk, hogy őket a községházára hívjuk s kikérdezés közben megyünk velük a helyszíneire. Igen jó eredményeket érünk el, ha a tanukat felállítjuk oda, ahol az eset alkalmával állottak: s rögtön megállapíthatjuk, hogy ki mit látott és láthatott.

Ki kell emelnünk még azt, hogy a falusi és vidéki embereknél nagyon kell vigyázni a távolságok és az időpontok megállapítására. sokan azt hiszik, hogy a paraszt ember jól meg tudja itélni, hogy az egyik hely a másiktól milyen messze van, s hogy óra nélkül is tudja, hány óra van. Ez igen nagy tévedés. A nép azt meg tudja mondani, hogy mennyire van a templom, a koresma és az ő földje a házától, de egyebet nem. Aki térkép nélkül gyalogolt és a parasztoktól tudakolta, hogy ez vagy az a hely milyen messzire van, még mindig rosszul járt. Ugyanígy vagyunk azzal, hogy hány óra van? A népnél télen esti 6 óra, nyáron esti 9 óra után éjjel van és nagyon megesik, hogy arra, ami 11 órakor történt, azt mondják, hogy éjfél után lehetett. De megbizhatatlanok a nép órái is, mert a toronyórák után igazítják ott is, ahol vasúti óra van. Némelyik toronyóra sokszor éveken át mindig órákat késik.

Legjobban attól kell óvakodni, hogy a tanúnak valamit bebeszéljünk. Sohasem szabad abból a fel-

tevésből kiindulni, hogy a tanúnak mindent látnia kellett. Aki ugyanis valami esetet vagy valami egyént látott, akkor, amikor látta, nem gondolt arra, hogy őt tanúul fogják kikérdezni és nagyon lehetséges, hogy fontos dolgokat nem vett észre. A tanú láthatta a gyilkost, a tolvajt, amint az a házból, ahol gyilkolt vagy lopott, kijött és még se tudja leírni, hogy hogyan nézett ki vagy mi volt a kezében, mert az ember reá nézve közömbös lévén: nem figyelte jól meg. Ne faggassuk az ilyen embert túlságosan, mert a sok afféle faggatásnak, hogy: „de ezt csak látta“, „ezt mégis tudnia kell önnek“ stb., az lesz a vége, hogy inkább hamis adatokat mond be, csak hogy a sok kérdéstől szabaduljon s így akaratlanul is a nyomozást félrevezeti.

Különös elővigyázattal legyünk olyan egyéneknél, akik valamely rendkívüli lelki állapotban voltak, különösen p. o. nagyon fel voltak izgatva, mikor az esetet látták. Ilyenek azok, akik nagyon megijedtek vagy életveszedelemben voltak. Ez azért fontos, mert a borzalmas bűncselekmények szemtanúi, rendesen izgatottak amiatt, amit látnak: odanéznek, de az izgatottság folytán tévednek.

Ugyanígy teljesen téves feleletet adhatnak azok, akik fejsérülést szenvedtek. Egy egyén, aki tehenet ment venni a vásárra, s akitől útközben fejbeverése után a pénzt elrabolták, megmaradt vallomásában amellet, hogy a tehenet rabolták el tőle. Megesett, hogy egy fejen sérült egyén többszöri kérdésre, hogy „ki ütötte le“, állandóan a legjobb barátját nevezte meg támadójának, akivel előző nap együtt volt, holott a tettes a szomszédja volt. Más esetben a sérült folyton azt állította, hogy az az orvos sérelmezte meg, aki sebét először bekötözte.

Nagy zavarokat okoznak azok az egyének is, akik ittasok, ha nem is teljesen részegesek s így sebesülnek meg, pl. korcsmai verekedésnél vagy lezuhanás által.

Ilyeneknél különösen megesik, hogy egyáltalán nem emlékszenek vissza arra, hogy a megsérülése előtti órákban mi történt velük.

A tanúk egyénisége és jelleme is igen különböző. Nagy előnye a nyomozónak, ha a körletben lakó embereket iparkodik a magánéletben is megismerni, jobban mondva kiismerni, hogy azután mikor arra kerül a sor, hogy valami ügyben kikérdezze őket, tudja, hogy kinek mennyire lehet hinni. Vannak emberek, akik nem mernek vallani, csupa aggodalomból, hogy valahogy ne mondjanak valótlan és nem szeretik, ha rájuk valaki hivatkozik. Az ilyen félős tanú azután gyakran rosszakarat nélkül is téves dolgokat állít.

Másoknak ismét nagyon erős a képzelőtehetségük; ilyenek az eleven, fürge természetűek, akiknek nagyon tetszik, hogy fontos szerepet játszanak az ügyben és szeretik mutatni, hogy ők tulokosak, mindent tudnak és látnak. Ha az ilyen fecsegő tanút a nyomozó nagy örömmel fogadja s tán még buzdítja is, az kész veszedelem, mert a tanú csupa jóakaratból egész sereg dolgot fog összebeszélni, amiből egy szó sem igaz. Nagyon sok tanú fél a tettes bosszújától. Ezeknek a kikérdezését legjobb úgy teljesíteni, hogy mintegy titokban kérdezzük meg, hogy ők is megnyugodjanak az iránt, hogy senki sem tudja meg, hogy ők is tanuskodtak.

Talán a legértékesebbek azok a tanúk, akik hallgatagul és nyugodtan várják, míg őket megkérdezik, s akik a nyomozásba be nem avatkoznak. Az ilyenekről sokszor azt hisszük, hogy az egész ügyről semmit sem tudnak, pedig ha az ember bizalmasabban megismerkedik velük, s türelemmel megbeszéli velük, hogy vallomásuk miért szükséges és miért fontos, felmelegednek és mindent elmondanak, ami szükséges.

Fontos körülmény végül a tanú életkora is. Gyerekektől sokszor hasznos vallomást lehet szerezni,

mert sok mindent észrevesznek, amit a felnőtt nem lát s mert nincs okuk hazudni. Veszélyes, nagyon veszélyes tanúk azonban ezek, ha betanították vagy befolyásolták őket. Ezzel mindenesetre tisztában kell lenni.

Nagyobbacska fiúk, eszes iskolás gyermekek rendszerint jó tanúk; érdeklődésük eleven, büszkéek reá, hogy velük foglalkozunk s hogy ők is tehetnek valamit az ügyben. Néha ilyenek a leányok is, de miután ezekben bizonyos hiúság már fejlődni kezd, sokszor képzelődők. A 12—15 év körüli leányokkal nagyon óvatosan kell bánni, ezek már sok zavart okoztak.

A serdülő ifjak és leányok rendszerint igen felületesek; nagyon szeretnek önmagukkal foglalkozni s a körülöttük történő dolgokat egyáltalán nem figyelik meg.

Felnőtt tanukról még azt említhetjük meg, hogy a nő gondosabb és figyelmesebb, de a férfi megbízhatóbb.

Az aggkor második gyermekkor. Az agg ember nagyon könnyen befolyásolható. Az öreg ember lelkülete rendesen olyan, amilyen az élete sora volt; ha sokat szenvedett: elkeseredett és mogorva, ha megelégedett: derűsen lát mindent.

A tanúk e megfigyelése nélkül helyesen nem lehet őket kikérdezni és előadásukat kellőképen értékelni. Az a gondolkodásmód, hogy a tanú tesz esküt, ő tudja, látta, igazat mond-e, nem helyes; sőt egyenesen erkölcstelen dolog úgy gondolkozni, hogy ha a tanú lelkére veszi a más ember elvesztését, nekünk nem fáj! Gondoljunk rá, hogy nekünk egyedül a való igazság kiderítése a feladatunk! Ezért nem csupán azt kell kutatnunk, hogy mit vallanak a tanúk, hanem hogy igazat vallanak-e? Ezekhez a megfigyelésekhez természetesen sok türelem kell és ezek sok vesződséggel is járnak. Akinek azonban türelme nincs és aki vesződni nem szeret, az nem lehet jó nyomozó.

4. A hamis tanú.

A hamis tanút -- aki tudva állít valótlan -- nem annyira arról ismerjük meg, hogy mit mond, hanem hogy hogyan állít valamit. Sokszor már a megjelenése is gyanús, mert nem is abba a faluba való, nem is abba a körbe tartozik, amiről szó van és azt adja elő, hogy véletlenül munkára menet vagy vándorlás közben járt ott és hallott egyetmást. A vidéki helyeken a szokásos hamis tanúk rendszerint azok közül a kétes egyének közül kerülnek ki, akik a tapasztalatlanabb, járatlanabb embereket, asszonyokat szokták tanácsokkal ellátni, s a bíróságokhoz, hatóságokhoz kísérgetni, őket segítgetni, nekik tolmácsolni, afféle falusi zugprókátorok.

Aggályos továbbá az olyan tanú, aki túlságosan vigyáz arra, hogy mit fognak tőle kérdeni, s a feleletekben tétovázik, nehogy olyan feleletet adjon, amire ismét valami kellemetlen kérdés következik, s arra nincs elkészülve. De talán épen olyan gyanús az is, aki hadar és meglátszik rajta, hogy betanulta a mondanivalóját. Vannak ugyanis minden esetben dolgok, amit az embernek okvetlen tudnia *kell*, de vannak dolgok, amiket már nem *tudhat*.

Egy perben az egyik fél azt bizonyította, hogy ő a másikkal a korcsmában összeszámolt és megegyeztek abban, hogy a másik neki 171 korona 48 fillért fizet. Írása nem volt róla, de két tanút hozott. A két tanú, két írástudatlan, vend favágó, meg akart esküdni, hogy ők akkor, egy félév múlva, emlékeznek arra, mert a másik asztaltól véletlenül hallották, hogy a fél 171 korona 48 fillér megfizetésére kötelezte magát. A fillérek pontos tudásával keltették fel a gyanút és bebizonyosodott, hogy ott se voltak a korcsmában akkor.

Nem egész tiszta az az ember sem, aki igen sokat beszél saját magáról és nagyon hangsúlyozza, hogy ő

teljesen érdektelen, neki egyik ember olyan, mint a másik és egyszóval, aki túlságosan bizonyítja azt, hogy ő igazat fog mondani, holott azt senki se vonta kétségbe. Ezért gyanúsak néha azok az önként jelentkező, különösen a mentőtanúk is, akik nagyon erőszakolják, hogy őket is kérdezzék ki. Végül magukra vonják a gyanút azok a tanúk, akik a dolognak valamely részletében túloznak: vagy túlságosan szépítenek, vagy túlságosan befeketítenek valakit. Aki a tetteit mindenáron ki akarja menteni, az el fog róla egy sereg rossz dolgot mesélni, de azt az egyet, ami a lényeghez tartozik s amiben a javára hazudik, „*mégis* kénytelen lesz igazán *megmondani*“. És fordítva, ha el akarja áztatni, nagyon sajnálja, eddig semmi baj nem volt vele, de hát „ami igaz, az igaz, s azt el kell mondani“.

A legelső, amit az ilyen egyén vallomásaiban tisztán kell látni, az, hogy mi oka lehet ennek az embernek hazudni, miféle érdek fűzi az üggyhöz vagy a felekhez? Az ember esetleg el fogja magát szólalni és ha ezt az „áruló szót“ szerencsésen elkaptuk, úgy ezen a nyomon reájutunk a valótlanosságokra. Ilyen eset a következő: Egy I. községből való tanú, a vádlott mentőtanúja azt vallotta, hogy ő aratásra menvén, véletlenül elment Cs. község utcáján a vádlott háza előtt s ott látta, amint vádlott s a sértett, akiket eddig nem ismert, verekedtek, de a sértett ütötte meg a vádlottat. Ő bele nem avatkozott a dologba s tovább ment, úgy, hogy a vádlott azt nem is tudhatta, hogy a tanú őt látta. Arra a kérdésre, hogy ki jelentette be őt tanúnak, előadta, „hogy a vádlott kérte őt fel“ a tanúskodásra. A továbbiak során kiderült, hogy ez a „felkérés“ valóban megtörtént, de miután ők sem azelőtt, sem azóta nem találkoztak, egymást nem ismerték, a tanút a vádlott, mint ismeretes hamis tanút, a bíróság épülete előtt fogadta meg az utcán.

Ha már most a gyanú meg van, hogy valaki

hamisan akar vallani, a pontos és beható kikérdezés útján arra kell törekedni, hogy a tanú vallomásában megtaláljuk az ellentmondást. A tanú mindjárt bizonytalannak fogja érezni a helyzetet, ha részletekbe megyünk bele, mert mindenre el nem készülhetett. Különösen eredményesen fogunk azonban vele eljárni, ha olyan dolgokat kérdezünk, amit mi magunk már biztosan tudunk, vagy amit megbízható tanúktól már hallottunk. Képzeljük el, hogy amit a tanú mond, beleillik-e a tényállásba és hogy megtörténhetett-e úgy, amint ő mondja ; ha ezen fennakadunk : nem lesz nehéz reábizonyítani a valótlan­ ságot.

Egy külföldi rendőrség sikeresen alkalmazta azt a módszert is, hogy a tanúnak gyorsan kellett felelnie a feltett kérdésekre. Aki csak azt állította, ami igaz volt, az a feleleteknél ellentmondásokba nem keveredett, aki azonban hamis tanú volt, az már a harmadik-negyedik kérdésnél meghazudtolta azt, amit előbb állított.

Nagyon könnyű leleplezni a hamis tanút akkor, ha az eset részleteire nézve alaposan kikérdezzük. Ha ő nem volt jelen, akkor nem is fog tudni a részletekre nézve a többiekkel egyezően nyilatkozni.

5. Az alibi-tanuk.

A hamis tanuk legnehezebb faja az *alibi-tanú*. Ezekkel szemben különösen nehéz a helyzetünk akkor, ha a tettes még a tett elkövetése előtt gondoskodott alibi-tanukról és előre összebeszél velök. Így tesznek a szokásszerű büntettek és a cigányok, de rendszeren az orvvadászok is. Bajos a dolog azután akkor, ha a tettes a családtagjaival hozakodik elő és az eset olyan, hogy tényleg nem is bizonyíthat másokkal, p. o. éjjeli gyújtogatás esetén azt akarja igazolni, hogy otthon aludt a családtagok körében.

Itt az a bökkenő, hogy az ember az éjet otthon csakis a családja körében töltheti !

Az alibibizonyítás mindig gyanús, ha a gyanúsított nem rögtön lép fel vele, hanem előbb más védekezéssel áll elő és csak amikor látja, hogy ez a védekezés nem használ: hivatkozik az alibire. Ez annak a jele lehet, hogy időközben megegyezett, összebeszél a tanukkal. Ugyancsak hamis az alibibizonyítás, ha a gyanúsított minden legkisebb mozzanatra nézve alibivel lép fel, pedig ha ártatlan, nem volt oka minden egyes percre nézve bizonyítékot szerezni. Az alibi-tanukra körülbelől ugyanaz áll, ami a hamis tanukra; ezek rendszeresen azzal állanak a nyomozó elé, hogy egy bizonyos tényt igazoljanak, de egyéb tényekre nem gondolnak. Részletes kikérdezés útján, ha apróságokról is kérdezősködünk, p. o. hogy a terheltén a kérdéses alkalomkor milyen ruha volt, ellentmondásba keveredhetnek, s így rájutunk a hamisságra. Legveszedelmesebb az az eset, mikor az alibi-tanuk egy valóban megtörtént esetet tanúsítanak, de amely más napon történt meg, mint a kért eset, ők azonban átteszik erre a napra. Ezt csak úgy lehet leleplezni, ha a kérdéses nap előtti s utáni időre is kitérünk s itt keressük az ellentmondást.

Sokkal gyakrabban, mint hinnők, történik meg az az eset, hogy a megidézett tanú helyett egy mást állítanak oda a kihallgatásra. Ilyen eset p. o., ha a sértett már meggyógyult és egy súlyosan sérült áll oda helyette, hogy a bűncselekmény súlyosabb legyen; vagy ha a tanútól a gyanúsított fél, mert az tisztességes ember és megfogja az igazat mondani, ezért helyette egy felfogadott rovott előéletű egyént küld oda. A csendőrsökön és rendőrségnél ez ritkább eset lesz, mert ezek ismerik az embereket; de azért az óvatosság a személyazonosság igazolásánál nem mellőzhető általában sem.

Végül jegyezzük meg, hogy a mai nehéz viszonyok mellett, midőn a gyanúsítottat nem tudjuk külön őriztetni, nagyon könnyen megeshetik, hogy e gya-

nusított a külvilággal érintkeznek és így szerez hamis tanukat. A nyomozás alatt őrizetben levő egyéneket ezért állandóan egy rendőrközegnek őriznie kell, de különösen elővigyázatosnak kell lenni a nálunk rendszerint gyarló rendőrségi és községi foghelyiségekben. Nagy gonddal kell átvizsgálni a gyanúsítottnak hazulról küldött élelmet és ruhát e néhány nap alatt is, amíg őrizet alatt van, mert volt eset rá, hogy a község házában csendőri őrizet alatt levő egyénnek a reggeli kávécsésze és csészealj közé téve küldték el az összehajtott levelet.

IV. Házkutatás és személymotozás.

A házkutatás és személymotozás az elrejtőzött tettes és az elrejtett bizonyító tárgyak kézrekerítésének, illetve megszerzésének egyik módja.

Miután a házkutatás a házjog, a személymotozás pedig a személyes szabadság korlátozásával jár, a bűnvádi perrendtartás csak a legszükségesebb esetekben engedi meg ezeknek a rendőri közegek által való önálló fogantatását. A rendőri és csendőri utasítás részletesen kifejti azon eseteket, amelyekben rendőrközeg házkutatást és személymotozást önállóan tarthat, de megjegyzi egyúttal, hogy ezen esetekben is csak akkor éljen ezen jogával, ha a késedelem veszéllyel jár. Ha közelebbről vizsgáljuk ezen eseteket, úgy azt találjuk, hogy a késedelem *mindig* veszéllyel jár, mert a büntettek szokása az áruló tárgyak elrejtése vagy megsemmisítése stb. s ettől úgy tettenkapás esetén, mint egyéb esetekben is tartani kell.

Mivel a bűnjelek a nyomozás legfontosabb bizonyítékai, azon esetekben, midőn a rendőrközeg önállóan nem tarthat házkutatást vagy személymotozást, forduljon az ügyészség útján a vizsgálóbíróhoz, vagy ha a járásbíróság közelebb volna, ehhez.

Halaszthatatlan esetben a rendőri hatóság is jo-